

Леся БОНДАР,

orcid.org/0000-0002-0493-6856

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, практики і перекладу французької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) *lesiabond24@gmail.com*

Ірина ПОЛЮК,

orcid.org/0000-0002-4755-5340

доцент,
доцент кафедри теорії, практики і перекладу французької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) *ipolyuk1953@gmail.com*

Тіна ШУМЧЕНКО,

orcid.org/0000-0001-5342-4497

старший викладач кафедри теорії, практики і перекладу французької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) *tshumchenko@gmail.com*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА ФРАНКОМОВНИХ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Статтю присвячено питанню процесу оволодіння студентами-філологами фаховою компетентністю перекладача. В умовах глобальної пандемії COVID-19, у зв'язку з проведенням значної кількості клінічних досліджень, клінічних випробувань лікарських засобів і вакцин на міжнародному рівні значно зріс попит світової спільноти на послуги медичного та фармацевтичного перекладу. Внаслідок зростання потреби суспільства у висококваліфікованих перекладачах медичної літератури, франкомовної зокрема, виникає необхідність аналізувати та вдосконалювати підходи до формування відповідної компетентності. Результати дослідження дали змогу здійснити аналіз структури фахової компетентності перекладача медичного дискурсу і виділити такі її складники, як білінгвальна, екстралінгвістична, особистісна, власне перекладацька та стратегічна компетентності. Білінгвальна компетентність передбачає оволодіння мовною (лексичний, граматичний та фонетичний аспекти в межах французької та української мов, здійснення компаративного аналізу зазначених мовних рівнів) та мовленнєвою (в рецептивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності) компетентностями. Формування екстралінгвістичної компетентності спрямоване на оволодіння здобувачами фоновими знаннями, поняттями та явищами медичної та дотичної до неї галузей. Особистісна компетентність є невід'ємною складовою частиною структури фахової компетентності медичного перекладача з огляду на високий рівень відповідальності, необхідність дотримання конфіденційності інформації та інших морально-етичних аспектів у процесі перекладу, розвитку психологічної стійкості, вміння співпрацювати з фахівцями медичної та фармацевтичної галузей – лікарями, біологами, клінічними провізорами та вірусологами. Власне перекладацька компетентність спрямована на оволодіння студентами знаннями, навичками та уміннями перекладу текстів різних жанрів і типів у галузі охорони здоров'я, уміннями застосування прийомів і перекладацьких трансформацій, навичками дослідницького рівня, інформаційного пошуку та використання сучасних технологій.

Центральною ланкою парадигми є стратегічна компетентність, що є комплексом здатностей, які дають змогу ефективно вирішувати завдання перекладацької діяльності.

Аналіз структури фахової компетентності перекладача медичного дискурсу дав змогу розробити комплекс вправ за темою «La pandémie», спрямований на формування усіх компонентів, що входять до структури зазначеної компетентності. Перспективою подальших наукових розвідок вважаємо дослідження ефективних засобів навчання студентів усного медичного перекладу, зокрема перекладу доповідей фахівців галузі охорони здоров'я під час наукових конференцій, круглих столів тощо.

Ключові слова: медична галузь, фахова компетентність, франкомовні тексти, медичний переклад, студенти-філологи.

Lesia BONDAR,*orcid.org/0000-0002-0493-6856*

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of French Theory, Practice and Translation
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
(Kyiv, Ukraine) lesiabond24@gmail.com*

Irina POLYUK,*orcid.org/0000-0002-4755-5340*

*Associate Professor;
Associate Professor at the Department of French Theory, Practice and Translation
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
(Kyiv, Ukraine) ipolyuk1953@gmail.com*

Tina SHUMCHENKO,*orcid.org/0000-0001-5342-4497*

*Senior Lecturer at the Department of French Theory, Practice and Translation
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
(Kyiv, Ukraine) tshumchenko@gmail.com*

MODERN APPROACHES TO THE FORMATION OF FRENCH MEDICAL FIELD TEXTS TRANSLATOR PROFESSIONAL COMPETENCE

The article is devoted to the problem of a translator professional competence mastering process by students of philology. In the context of the global COVID-19 pandemic, due to the large number of clinical trials of drugs and vaccines at the international level, the demand of the world community for medical and pharmaceutical translation services has been increased significantly. Due to the growing need of society for highly qualified translators of medical literature, in particular in French, there is a need to analyze and improve approaches to the formation of appropriate competence. The results of the study allowed to analyze the structure of medical discourse translator professional competence and to identify such components as bilingual, extralinguistic, personal, translation and strategic competencies. Bilingual competence involves mastering language (lexical, grammatical and phonetic aspects within the French and Ukrainian languages, conducting a comparative analysis of these language levels) and speech (in receptive and productive types of speech activity) competencies. The extralinguistic competence formation of the medical literature future translator is aimed at mastering by applicants background knowledge, concepts and phenomena of medical and related fields. Personal competence is an integral part of the medical translator professional competence structure because of the high level of responsibility; the need to maintain the confidentiality of information and other moral and ethical aspects in the translation process, the development of psychological stability, the ability to work with specialists in the medical and pharmaceutical fields – doctors, biologists, clinical pharmacists and virologists. In fact, translation competence is aimed at students acquiring knowledge, skills and abilities to translate texts of various genres and types in the field of health care, skills of application of techniques and translation transformations, skills of research level, information retrieval and use of modern technologies.

The central link in the paradigm of medical translator professional competence is a strategic competence, it is a set of abilities that allow to effectively solve the problems of translation.

The analysis of the medical discourse translator professional competence structure allowed to develop a set of exercises on the topic “La pandémie”, aimed at forming all the components that are part of the structure of this competence. We see the prospect of further research in the study of effective means of teaching students medical interpretation, including the translation of reports of health professionals during scientific conferences, round tables, etc.

Key words: *medical field, professional competence, French texts, medical translation, students-philologists.*

Постановка проблеми. Епідемічна ситуація, що склалася у світі, пов'язана з появою вірусу COVID-19, викликала значне підвищення попиту на висококваліфікованих фахівців у галузі медичного перекладу внаслідок проведення низки клінічних випробувань міжнародного рівня, протоколи яких відповідно до принципів правового регулювання перекладаються різними мовами, пошуку ефективних вакцин, дієвих профілактичних і лікувальних засобів. Перекладачі медичної та фармацевтичної літератури є фахівцями високого рівня, які не

мають права на помилку, адже будь-яка неточність у процесі перекладу текстів і документації зазначеної галузі може призвести до тяжких наслідків, саме тому їхня діяльність так високо цінується на міжнародному ринку праці. Таким чином, зростаюче соціальне замовлення суспільства на послуги медичного перекладу ставить питання пошуку ефективних методів навчання студентів-філологів перекладу текстів галузі охорони здоров'я.

Аналіз досліджень. Проблема навчання галузевого перекладу знаходилась у центрі уваги

низки вітчизняних і зарубіжних дослідників. В. Д. Ігнатенко, Т. Д. Пасічник розробили методику навчання перекладу фахової літератури та комерційних документів; Л. М. Черноватим створено методику викладання перекладу як спеціальності; С. Bedar, С. Durieux дослідили дидактичні передумови, принципи, прийоми і методи навчання технічного перекладу; F. Gautier опублікував низку праць, присвячених формуванню професійних умінь перекладачів та інших фахівців гуманітарного профілю; M. Guidère присвятив свої дослідження особливостям медичного перекладу в межах французької та англійської мов; проблематика та специфіка медичного дискурсу, методичні підходи до оволодіння перекладацькою компетентністю для здійснення медичного перекладу були окреслені в роботах канадського дослідника M. Rouleau; P. Standford здійснив аналіз лексичних проблем медичного перекладу. Проте невирішеним залишається питання шляхів формування фахової компетентності та методики навчання майбутніх перекладачів франкомовної медичної літератури, що потребує подальшого дослідження.

Таким чином, актуальність роботи зумовлюється зростаючим попитом суспільства на висококваліфікованих перекладачів іншомовних текстів медичної та фармацевтичної галузі в умовах пандемії, загальною спрямованістю методики навчання іноземних мов і перекладу на дослідження шляхів підвищення ефективності формування перекладацької компетентності студентів-філологів.

Мета статті – визначити структуру фахової компетентності перекладача франкомовної медичної літератури як передумови розробки ефективних видів вправ для її формування у студентів-філологів.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення якісного перекладу в галузі медицини та фармації перекладач має володіти широким спектром спеціальних компетентностей.

Окрім умінь письмового та усного спілкування державною та іноземною мовами, перед медичними перекладачами стоїть завдання оволодіти понятійно-категоріальним апаратом медичної та дотичних до неї галузей: усвідомлювати явища та оперувати поняттями таких напрямів, як фізіологія, анатомія, патофізіологія, біологія, медична хімія, біохімія, фармакологія, фармакогнозія, клінічна фармація тощо; володіти базовими знаннями з медичного та фармацевтичного права, мати сформовані вміння відтворення мовних, стилістичних, прагматичних і формальних особливостей медич-

ної документації, навички використання онлайн-перекладачів і програм машинного перекладу, баз даних, наприклад сайту даних *Term4client*, який містить збережену інформацію щодо термінології, фраз-кліше, стандартних формулювань різних жанрів і видів медичної документації кількома мовами (Guidère, 2020: 10). Майбутньому перекладачу франкомовної медичної літератури необхідно також засвоїти низку номенклатур, зокрема Міжнародну класифікацію хвороб (МКХ) – *Classification internationale des maladies (CIM)*, Міжнародну непатентовану назву лікарських препаратів (МНН) – *Dénomination commune internationale (DCI)*, мати, принаймні, базові знання англійської мови, оскільки низка термінів, аббревіатур зокрема, що функціонують у медичному дискурсі, походять з англійської мови: (С.Т.) *Clinical Trial* – клінічні випробування, (СТР) *Clinical Trial Protocol* – протокол клінічного дослідження, (ЕМА) *European Medicines Agency* – Європейське агентство з лікарських засобів, (FDA) *Food and Drug Administration* – Управління з санітарного нагляду за якістю харчових продуктів та медикаментів.

Оскільки значна кількість медичних термінів має латинське походження, знання латинської мови є важливою складовою частиною фахової компетентності перекладача. Для здійснення медичного перекладу, перш за все, студентам необхідно засвоїти курс науково-технічного перекладу для усвідомлення специфіки, структурно-семантичних особливостей франкомовної термінології та засобів їх відтворення українською мовою, особливостей морфологічного та граматичного рівнів, стильових характеристик текстів певної галузі, оволодіти знаннями, вміннями та навичками застосування перекладацьких прийомів і трансформацій.

Фахова компетентність перекладача є складною системою, формування якої передбачає розвиток таких її складників, як білінгвальна, естралінгвістична, власне перекладацька, особистісна та стратегічна компетентності (Черноватий, 2011: 169).

Білінгвальна компетентність (у межах нашого дослідження французько-українська мовна пара) поділяється на мовну «*la compétence linguistique*» (фонетичний, граматичний та лексичний мовні аспекти у компаративному контексті) та мовленнєву «*la compétence langagière*», оволодіння якою передбачає формування умінь у різних видах мовленнєвої діяльності – рецептивних (читання та аудіювання) та продуктивних (говоріння та письмо).

У процесі формування естралінгвістичної компетентності «*la compétence extralinguistique*»

майбутнього перекладача медичної та фармацевтичної літератури відбувається оволодіння ним фоновими, концептуальними та предметними знаннями медичної та суміжних із нею галузей, тобто усвідомлення основних понять, явищ і міжпоняттєвих зв'язків, їхньої ієрархії, взаємозалежності і взаємовпливу. Таким чином, сприймання, розуміння, інтерпретація та відтворення інформації іншомовного фахового тексту залежить головним чином від двох зазначених вище базових компетентностей, які доповнюють одна одну: здатність аналізувати лінгвістичну структуру тексту та комплекс умінь, що дають змогу інтерпретувати значення цих структур відповідно до екстралінгвістичних (фонових знань) (Rouleau, 2011: 173).

Особистісна компетентність «la compétence personnelle» набуває особливого значення в межах формування умінь медичного перекладу з огляду на важливість морально-етичних аспектів професійної діяльності, дотримання конфіденційності інформації, об'єктивності, високого рівня відповідальності,

Зазначена компетентність передбачає також розвиток емоційного інтелекту, психологічної стійкості, психофізіологічних аспектів (уваги, пам'яті, когнітивних здібностей тощо), виховання прагнення до постійного самовдосконалення та розвитку, формування фахово-соціальної складової частини – вміння презентувати свої послуги на ринку праці, співпрацювати з фахівцями медичної та фармацевтичної галузі – лікарями, провізорами, вірусологами, які в процесі редагування перекладеного тексту можуть консультувати перекладача, тому перекладацькі агенції залучають представників галузі охорони здоров'я до спільної праці.

Формування перекладацької компетентності «la compétence en traduction» спрямоване на оволодіння студентами-філологами знаннями загальних принципів письмового та усного перекладу текстів різних медичних жанрів, навичками та вміннями їх реалізації та застосування перекладацьких прийомів і трансформацій, засобами відтворення комунікативно-прагматичних інтенцій автора та адаптації тексту перекладу залежно від цільової аудиторії (фахівці медичної галузі чи пацієнти), навичками дослідницького рівня та інформаційного пошуку, вміннями використання бази даних, перекладацьких програм для вирішення професійних завдань.

Стратегічна компетентність як центральна ланка системи компетентностей може трактуватися як інтегроване вміння здійснювати переклад,

що передбачає поєднання та одночасне функціонування усіх зазначених вище складників (Черноватий, 2011: 177).

Отже, аналіз структури фахової компетентності перекладача франкомовної медичної літератури дав нам змогу розробити комплекс завдань за темою «La pandémie», спрямованих на формування усіх її компонентів, що є передумовою ефективного навчання студентів-філологів перекладу текстів галузі охорони здоров'я.

Exercice 1. Trouvez des analogues ukrainiens des noms de maladies citées ci-dessous; présentez d'autres chapitres de la Classification internationale des maladies (CIM) en deux langues, expliquez les principes de cette classification. Faites analyse comparative des particularités linguistiques des termes de deux langues:

B97 *Virus, cause de maladies classées dans d'autres chapitres*

B97.0 Adénovirus

B97.1 Entérovirus

B97.2 Coronavirus

B97.3 Rétrovirus, cause de maladies classées dans d'autres chapitres

Lentivirus

Oncovirus

B97.4 Virus respiratoire syncytial

B97.5 Réovirus

B97.6 Parvovirus

B97.7 Papillomavirus humain

B97.8 Autres virus, cause de maladies classées dans d'autres chapitres Méta pneumovirus humain (Classification, 2018: 56).

Exercice 2. Dégagez la structure du texte (le lien du site est présenté ci-dessous) qui porte le nom «Notions de base en prévention et contrôle des infections : chaîne de transmission de l'infection», faites le plan du texte, reformulez chaque alinéa en faisant la compression du texte en français et en ukrainien. Déterminez le type des termes: synthétiques (formés à l'aide des suffixes, des préfixes etc), analytiques (binaires, à plusieurs composants), éponymes, sigles. Regroupez-les d'après leur signification.

Décrivez les aspects grammaticaux au niveau de la morphologie: les parties du discours dans le texte de départ et celui d'arrivée; au niveau syntaxique: s'il y a des propositions simples, complexes: coordonnées, subordonnées (complétives, relatives, circonstancielles), juxtaposées; propositions infinitives, participiales etc. (https://www.inspq.qc.ca/sites/default/files/publications/2440_prevention_controle_infection_chaine_transmission.pdf).

Exercice 3. Décrivez sous une forme de schéma un des systèmes du corps humain en français et en

ukrainien (utilisez des images, faites-en une présentation):

- Le système nerveux.
- Le système endocrinien.
- Le système cardio-vasculaire.
- Le système lymphatique et immunitaire.
- Le système respiratoire.
- Le système digestif.
- Le système excréteur ou urinaire et rénal.
- Le système tégumentaire.
- Le système musculaire.
- Le système reproductif.
- Le système osseux.

Ce schéma doit comprendre le nom du système, les noms de ses organes, ses fonctions et les maladies les plus répandues affectant ce système.

Exercice 4. Composez un tableau en trouvant des mots-clés ou des groupes de mots-clés dans chaque phrase du texte sur la biologie, l'anatomie, la physiologie la pathophysiologie ou l'épidémiologie et en donnant leur définition:

Par exemple : Phrase 1. Le pneumothorax : Si, du fait d'une blessure extérieure, de l'air pénètre dans l'espace pleural, la pression négative qui y règne est brutalement supprimée ; le poumon se rétracte du fait de son élasticité propre et ne permet plus des échanges gazeux, on parle alors de pneumothorax (Menche, 2018: 277).

Exercice 5. Dressez le schéma logique pour regrouper les mots liés aux notions différentes de la pandémie, par exemple: la maladie (la Covid)→ les symptômes (la fièvre, les troubles digestifs)→ le traitement (les médicaments antiviraux, la chloroquine, la dexaméthasone, les immuno-modulateurs, l'héparine, les vitamines C et D)→le dépistage (test PCR, test anté génique) → etc.

Exercice 6. Rédigez le glossaire terminologique en vous appuyant sur un texte consacré à la pandémie, donnez des équivalents ukrainiens.

Exercice 7. En vous servant de sources différentes, trouvez l'information sur les termes du domaine médical empruntés à la langue anglaise et expliquez leur sens.

Exercice 8. Dégagez la structure du protocole d'essai clinique; rédigez le glossaire terminologique en deux langues, regroupez les mots pour réunir les termes qui représentent des notions identiques, trouvez un mot générique pour chaque groupe:

Par exemple : les tests virologiques (m pl), les tests anté géniques et sérologiques (m pl), les tests PCR (m) – La réaction en chaîne par polymérase (f): (m pl) types de tests ; vaccination (f), nettoyage (m) et désinfection (f) des surfaces et objets, masques (m pl), ventilation (f), antiseptique (m), gants jetables

(m pl): (f pl) les moyens de la protection ; (Pfizer, Moderna, Astrazeneca, Johnson&Johnson, Spoutnik V, CureVac, Novavax, CoronaVac, Valneva) – (m pl) les noms des vaccins.

Traduisez ce protocole en ukrainien.

(<http://www.orpha.net/data/eth/FR/ID25399FR.pdf>)

Exercice 9. Traduisez en français les mots et les groupes de mots ci-dessous et donnez leur définition:

ПЛР – полімеразна ланцюгова реакція, сироватка крові, кажан, проміжний хазяїн, шляхи зараження, зонд-тампон (тупфер), РНК – рибонуклеїнова кислота, генетичний матеріал вірусу, хибно-позитивний та хибно-негативний результат аналізу, ковідний паспорт, сертифікат про щеплення, загальний локдаун, припинення локдауну, університетський клінічний центр, ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я, діюча речовина, міжнародна непатентована назва, гострий респіраторний синдром, цитокіновий шторм, клінічні випробування вакцини, світова пандемія, респіраторні симптоми, зупинити поширення, інфекційні захворювання органів дихання, засоби профілактики та лікування.

Exercice 10. Choisissez un des genres d'un texte médical (une fiche produit, un brevet, un protocole de traitement, un protocole des soins infirmiers, un certificat médical, un dossier médical, un avis d'arrêt de travail, un éditorial, un article d'une revue etc), décrivez sa structure, ses particularités lexicales et grammaticales. Comparez toutes les caractéristiques d'un document français et de son analogue ukrainien.

Висновки. В умовах всесвітньої пандемії значно зріс попит суспільства на фахівців у галузі медичного та фармацевтичного перекладу, які мають володіти низкою компетентностей для вирішення фахових комунікативних завдань у процесі професійної діяльності. Аналіз структури фахової компетентності перекладача франкомовної медичної літератури дав змогу виділити такі її складники, як білінгвальна компетентність, що складається своєю чергою з мовної (передбачає оволодіння знаннями та навичками лексичного, граматичного та фонетичного рівнів у контрастивному плані в межах французької та української мов) та мовленнєвої, спрямованої на оволодіння рецептивними і продуктивними видами мовленнєвої діяльності. Важливою складовою частиною є екстралінгвістична компетентність, що спрямована на оволодіння фоновими та предметними знаннями медичної галузі.

Оскільки медичний переклад вимагає високого рівня відповідальності, конфіденційності, стресостійкості, особливого значення у процесі навчання набуває також формування особистісної

компетентності. Під час оволодіння власне перекладацькою компетентністю студенти-філологи здобувають знання, навички та уміння використання перекладацьких прийомів, трансформацій у процесі перекладу текстів медичної галузі різних жанрів і типів. Сукупність усіх сформованих складників сприяє оволодінню стратегічною компетентністю, яка дає змогу системно та всебічно вирішувати професійні завдання.

Визначення компонентів фахової компетентності перекладача франкомовної медичної літератури є передумовою підвищення ефективності відповідного навчання шляхом розробки методик, спрямованих на комплексне формування усіх її складників. Перспектива подальших досліджень полягає в обґрунтуванні та розробці комплексу вправ, спрямованого на навчання студентів-філологів усного медичного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.
2. Guidère M. La traduction médicale à l'heure de la pandémie. Paris : L'Harmattan, 2020. 230 p.
3. Kühnel W. Atlas de poche d'histologie : Cytologie, histologie et anatomie microscopique. Paris : Edition Flammarion, 2003. 534 p.
4. Menche N. Biologie, anatomie, physiologie. Paris : Maloine, 2018. 405 p.
5. Rouleau M. La traduction médicale. Montréal : Linguatex, 2011. 325 p.
6. Classification internationale des maladies . CIM-10-GM, Volume 1 (chapitres I–XI). Neuchatel, 2018. 413 p.

REFERENCES

1. Chernovatyj L. M. Metodyka vykladannja perekladu jak specialjnosti [Methods of teaching translation as a profession]. Vinnycja : Nova Knygha. 2013. 376 p. [in Ukrainian].
2. Guidère M. La traduction médicale à l'heure de la pandémie [Medical translation at the time of the pandemic]. Paris : L'Harmattan, 2020. 230 p. [in French].
3. Kühnel W. Atlas de poche d'histologie : Cytologie, histologie et anatomie microscopique [Pocket Atlas of Histology: Cytology, Histology and Microscopic Anatomy]. Paris : Edition Flammarion, 2003. 534 p. [in French].
4. Menche N. Biologie, anatomie, physiologie [Biology, anatomy, physiology]. Paris : Maloine, 2018. 405 p. [in French].
5. Rouleau M. La traduction médicale [Medical translation]. Montréal : Linguatex, 2011. 325 p. [in French].
6. Classification internationale des maladies . CIM-10-GM [International Statistical Classification of Diseases. ICD-10], Volume 1 (chapitres I–XI). Neuchatel, 2018. 413 p. [in French].